

Företag i fakturor

Av Helena Karlsson

I dag får vi dem ofta elektroniskt eller i omisskännliga fönsterkuvert – fakturor med krav om betalning. Att de knappast är särskilt roliga att få, tycker nog de flesta. Säkert bidrog inte heller äldre tiders räkningar till något jubel hos mottagaren, men vackra och dekorativa var de i alla fall!

Fakturorna här nedan är hämtade ur arkivet från Hällefors bruk i Hälleforsnäs och speglar tiden kring 1900. Vid den tiden hade industrialiseringen fått fäste i landet och många nya fabriker och företag etablerats. De här exemplen visar några av de sörm-
ländska företag som var verksamma då.

Carl Fredrikssons träförädlings AB startade 1876 som det första industriföretaget i Katrineholm. Kring sekelskiftet hörde det till de största såg- och snickerifabrikerna i länet. Hällefors bruks arkiv, Arkiv Sörmland

Kring förra sekelskiftet var Sörmland ett län med ökande befolkning. Inte bara i städer som Nyköping, Eskilstuna och

Strängnäs hade antalet människor blivit fler, även municipalsamhällen på landsbygden, såsom Katrineholm, kunde tack vare järnvägens utbredning uppvisa stigande invånarantal.

Byggandet ökade och med det behovet av virke och ved. Nästan 200 sågverk försåg länet med dessa produkter, bland dem Carl Fredrikssons träförädlingsbolag i Katrineholm och Sparreholms ångsåg. Jordbruket utvecklades också i allt snabbare takt med nya maskiner och bättre redskap såsom Grönkvists hästräfsa.

År 1891 beslutade smeden G R Grönkvist att starta eget. Resultatet blev en mekanisk verkstad med jordbruks-redskap – bland annat Sveriges första hästräfsa – och kullager i sortimentet. Hällefors bruks arkiv, Arkiv Sörmland

Nya företag med anknytning till jordbrukets produkter uppstod, däribland C A Wedholms mejerikärlsfabrik och C A Winblads spannmålshandel i Nyköping.

Mjölkkanor och mjölkkyltankar hörde till huvudprodukterna vid C A Wedholms mejerikärlsfabrik, grundad 1879 i Nyköping. Hällefors bruks arkiv, Arkiv Sörmland

Även sörmländsk fabriksindustri var på uppgång. Omkring 450 fabriker sysselsatte vid sekelskiftet uppåt 9 000 personer.

Största andelen fabriker fanns i Eskilstuna med omnejd där också några av de största företagen låg, såsom Munktells mekaniska verkstad och Carl Gustafs stads gevärsfaktori liksom Nyby bruk i Torshälla. Medan järn- och metallindustrin dominerade i norra länsdelen var kvarn- och spinneriindustrin väl etablerad i Nyköping med företag som Nyköpings Storhuskvarn, Fors ullspinneri och Periodens ullspinneri liksom i Högsjö med Schullström & Sjöströms fabriks AB.

Det växande antalet företag innebar ökande konkurrens, vilket gjorde att marknadsföring fick allt större betydelse. Under det sena 1800-talet blev affischering allt vanligare och många företag satsade stora pengar på att formge reklamaffischer som skulle dra blickar till sig. Annonsering i dagspressen var ett annat sätt att synas och locka kunder. När många företag sålde samma typ av produkter gällde det att kunna visa att det var just den egna produkten som kunden skulle välja. Genom att "ladda" sin produkt med symboler och speciella egenskaper ägnade sig även dåtidens företagare åt att "bygga sitt varumärke", som vi skulle säga idag.

I takt med att den industriella sektorn växte, ökade även antalet transaktioner med allt fler fakturor i omlopp. Fakturan blev ett medel också i marknadsföringen, en reklamplats med möjlighet att visa upp vad företaget kunde erbjuda och hur bra det gjordes. Fabriksmärken, dåtidens logotyper, pryder inte sällan dessa vackra, gamla fakturor tillsammans med bilder eller uppräknningar av produkter i sortimentet. För att skapa förtroende och trovärdighet, ägnas ofta stor del av fakturahuvudet åt de medaljer och utmärkelser som vunnits vid industriutställningar och mässor. En inte alltid helt skalenlig bild av fabriken är ett annat vanligt inslag, också det ett sätt att visa upp en solid och stabil verksamhet, väl värd kundens förtroende.

Fakturorna här i artikeln är således inte bara vackra att se på. De berättar också om en svunnen tid i industrialiseringens och den ökande konkurrensens spår, om sörmländska företag från den tiden och om handeln dem emellan.